

Jędrzej Greń

"Historia Japonii", Conrad Totman ; tł. J. Hunia, Kraków 2009 : [recenzja]

Przegląd Historyczny 101/3, 529-530

2010

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Conrad Totman, *Historia Japonii*, tłum. J. Hunia, Wydawnictwo UJ, Kraków 2009, s. 895.

Praca Conrada Totmana jest trzecią dużą syntezą dziejów Japonii, która ukazała się w języku polskim, po „Japonii od czasów najdawniejszych do dzisiaj” Johna W. Halla (1979) oraz „Historii Japonii” Jolanty Tubielewicz (1984). Totman jest emerytowanym profesorem Yale, badaczem głównie dziejów okresu Edo (1603–1868), znanym dotąd z takich prac jak „The Collapse of the Tokugawa Bakufu 1862–1868” (1980), czy „Early Modern Japan” (1993).

Na początku trzeba zaznaczyć, że omawiana praca nie jest tradycyjnym podręcznikiem historii, co wynika z niekonwencjonalnego podejścia autora do zagadnienia. Totman skupił się bowiem na kwestiach związanych z oddziaływaniem na siebie człowieka i środowiska naturalnego. Temu podporządkowany został, między innymi, podział na epoki (1. „Początki”, 2. „Epoka rolnictwa rozproszonego”, 3. „Epoka rolnictwa intensywnego” oraz 4. „Epoka industrializmu”).

Na wstępie Totman szeroko omawia uwarunkowania geologiczno-fizyczne oraz geografie i klimat Japonii, podkreślając ich wpływ na faunę, florę oraz początkowe dzieje osadnictwa na archipelagu. W szczególności interesują go kwestie demograficzne, co można zauważyć również w dalszych częściach pracy. Autorowi zdarza się przy tym ocierać się o determinizm środowiskowy. Trzeba docenić fakt, że wśród wydanych w Polsce prac dotyczących Japonii tego rodzaju braudelowskie ujęcie jest ciekawym *novum*. W przypadku opisywanego kraju jest to tym cenniejsze, że związek człowieka z przyrodą przejawia się tam nie tylko w życiu gospodarczym, lecz także stanowi ważny składnik kultury i podejścia do otaczającego świata.

W następnych rozdziałach Totman opisuje kolejne etapy formowania się i przemian państwa japońskiego aż do czasów współczesnych. Wydarzenia polityczne stanowią niejako tło dla opisu procesów gospodarczych, demograficznych i ekologicznych. Autor, mimo że nie odszedł od klasycznego podziału historii Japonii na okresy i ery (*jōmon*, *yayoi*, Heian itd.), nie stosuje go jednak konsekwentnie, przez co książka, jako podstawowy podręcznik, może być trudna w lekturze. Zawieść się muszą czytelnicy oczekujący opisów wojen domowych, zwłaszcza wydarzeń wojny Gempei (1180–1185), o których Totman słusznie pisze, że „stały się kanwą najsławniejszych opowieści wojennych w dziejach Japonii” (s. 123). Autor poświęca jej tylko jeden krótki akapit. Podobnie prześlizguje się po stuletnim okresie wojen domowych kończących japońskie średniowiecze, czy po przebiegu drugiej wojny światowej w Azji i na Pacyfiku. Niektóre niedostatki w faktografii, zwłaszcza dotyczące historii starożytnej, zostały uzupełnione przez redaktora naukowego.

Za zaletę pracy można uznać fakt, że autor włączył do wykładu omówienie kwestii, które nie pojawiały się w syntezach historii Japonii opublikowanych w Polsce, np. kulturę popularną, powojenne prądy religijne, czy media. Niewątpliwym plusem jest duża ilość cytatów źródłowych oraz słownik terminów japońskich.

Omawiana książka jest z pewnością ciekawą pozycją w historiografii japonistycznej i w dużej mierze zawiera potrzebny materiał, choć czytając ją trzeba mieć na uwadze, że

główne akcenty położone są na aspekty demograficzne, gospodarcze, religijne i kulturowe. Nie wydaje się, aby praca mogła stanowić kompletny, podstawowy podręcznik do historii Japonii. Ze względu na mocno zarysowany cel, jakim dla autora było spojrzenie na dzieje przede wszystkim z perspektywy ekologicznej, jako podstawowy podręcznik warto wybrać raczej wspomnianą syntezę Jolanty Tubielewicz, zawierającą bogaty zasób faktograficzny, a zdobytą wiedzę uzupełnić i rozszerzyć pracą Totmana.

Jędrzej Greń
Uniwersytet Warszawski
Instytut Historyczny

Dwa życia Ludwika Gumplowicza. Wybór tekstów, wybór, opracowanie i wprowadzenie Jan Surman i Gerald Moezeli, Oficyna Naukowa, Warszawa 2010, s. 533.

Książka o powyższym, niezupełnie dla mnie jasnym tytule ukazała się w serii „Biblioteka Myśli Socjologicznej”, lecz — niezależnie od jej znaczenia dla czytelników zainteresowanych socjologią — zasługuje na zainteresowanie historyka, zwłaszcza zajmującego się dziejami Galicji oraz Austro-Węgier w drugiej połowie XIX stulecia.

Rodzina Gumplowiczów, a w niej przede wszystkim Ludwik Gumplowicz, znana jest wprawdzie w dziejach zaboru austriackiego (biografie zamieściły „Polski Słownik Biograficzny” tom IX oraz „Yivo Encyclopedia of Jews in Eastern Europe”, tom I), lecz spuścizna naukowa i publicystyczna Ludwika Gumplowicza, zwłaszcza archiwalna, niezbyt często bywa wykorzystywana przez historyków. W ciągu wielu lat jego koncepcje socjologiczne były niemal zapomniane także przez socjologów (Wojciech Adamek i Janusz Radwan-Pragłowski w tytule artykułu jemu poświęconym piszą w 2006 r. „zapomniany klasyk europejskiej socjologii”), ostatnio bywa jednak wspominany coraz częściej.

Recenzowana książka jest znakomitym przeglądem poglądów jej bohatera, a także spojrzeniem na życie intelektualne monarchii habsburskiej, ze szczególnym uwzględnieniem Galicji. Zawdzięczamy to zarówno wprowadzeniu napisanemu przez wydawców, jak też artykułom innych autorów, a zwłaszcza przemyślanemu wyborowi tekstów (fragmentów książek, artykułów oraz korespondencji prywatnej od i do Ludwika Gumplowicza).

Obszerne wprowadzenie (s. 9–72) zawiera biografię Ludwika Gumplowicza, zarys jego koncepcji socjologicznych, z uwzględnieniem prowadzonych przez niego polemik, a także poglądów politycznych. Następnie pod tytułem „Rodzina Gumplowiczów” znajdują się artykuły o ojcu Ludwika, Abrahamie (Hanna Kozinińska-Witt) i jego synach: Maksymilianie Erneście, Alfredzie Teodorze oraz Ignacym Władysławie (Reinhard Müller). Część zatytułowaną „Kraków” otwiera artykuł Abrahama Gumplowicza „Warunki życia Żydów w Krakowie dawniej i dziś”, a po nim następują listy Ludwika